

UZ LASĪTĀJU IESŪTĪTAJIEM JAUTĀJUMIEM ATBILD “IFINANSES” EKSPERTI

NODOKĻI

VAI JĀATMAKSĀ PVN PAR NESAŅEMTU PRECI?

2018. gadā piegādātājam tika samaksāts avanss par precī, tajā skaitā pievienotās vērtības nodoklis (PVN), kas kā priekšnodoklis tika uzrādīts PVN deklarācijā. 2020. gada aprīlī piegādātājs Uzņēmumu reģistrā tika likvidēts. Par uzņēmumu ienākuma nodokli (UIN) skaidrs – nav apliekamā bāze. Jautājums ir par PVN. Vai likumiski to ir pienākums atmaksāt valsts budžetā? Vai drīkst norakstīt arī PVN summu, ja naudu no likvidētā debitora nesaņemsim?

Atbild **DACE EVERTE**,
ZAB “SORAINEN”
vecākā nodokļu menedžere

Pievienotās vērtības nodokļa likuma (PVN likums) 92. panta 1. daļā noteikts:

§ *Ja preces iegādātas un pakalpojumi saņemti ar nodokli apliekamu darījumu nodrošināšanai vai tādu citās valstīs veiktu darījumu nodrošināšanai, kuri būtu apliekami ar nodokli, ja tie tiktu veikti iekšzemē, priekšnodoklis ir [...] no citiem reģistrētiem nodokļa maksātājiem saņemtajos nodokļa rēķinos norādītās nodokļa summas par iegādātajām precēm un saņemtajiem pakalpojumiem.*

Lai gan Latvijas PVN likums un Eiropas Savienības normatīvie akti tieši nenosaka tiesības atskaitīt PVN, ja veikts avansa maksājums, bet prece vai pakalpojums nav saņemts, tomēr, interpretējot PVN normas, jāņem vērā arī Eiropas Savienības Tiesas (EST) judikatūra (šādu pienākumu Valsts ieņēmumu dienestam uzliek Administratīvā procesa likuma 15. panta 4. daļa). Ir virkne spriedumu, ar kuriem tiek interpretēta priekšnodokļa atskaitīšanas tiesību piemērošana, un tajos noteikts, ka PVN atskaitīšanas tiesības nedrīkst ierobežot, ja nodokļu maksātājam, veicot darījumus, ir bijis nolūks tos izmantot savas saimnieciskās darbības veikšanai. Tikai sākotnējais nolūks vien dod

tiesības uz priekšnodokļa atskaitīšanu, pat tad, ja šie nolūki nav apstiprinājušies un darbība nav uzsākta.

Viens no šādiem EST spriedumu piemēriem ir lietā C-110/94, kas citēts virknē citu EST spriedumu. Tajā EST nosprieda, ka “tiesības uz atskaitījumu principā saglabājas pat tādā gadījumā, ja nodokļa maksātājs vēlāk ar savu gribu nesaistītu apstākļu dēļ neizmanto preces un pakalpojumus, par kuriem ar nodokli apliekamos darījumos ir veikts atskaitījums. Ja PVN direktīvu interpretētu citādi, tas būtu pretrunā PVN neitralitātes principam attiecībā uz uzņēmuma nodokļu nastu”.

Tādējādi lasītāja situācijā PVN par avansu nebūtu jāatmaksā valsts budžetā, tomēr lasītāja rīcībā jābūt pierādījumiem, kas apstiprinātu, ka avansa maksājums bija nepieciešams lasītāja saimnieciskajai darbībai.

DARBINIEKI

KAS JĀIEKĻAUJ BĒRU PABALSTA SUMMĀ?

Darbiniekam tuva radnieka nāves dēļ izmaksāts bērnu pabalsts 250 eiro apmērā. Vai neapliekamā bērnu pabalsta pilna apmēra summā (250 eiro) jāiekļauj arī līdzjūtības un vainaga izmaksas?

Atbild **INA SPRIDZĀNE**,
sertificēta nodokļu konsultante

Valsts ieņēmumu dienests (VID) savā interneta vietnē publicējis skaidrojumu, no kura izriet, ka bērnu pabalsta vērtībā jāieskaita arī izdevumi vainagiem, izmaksas līdzjūtībām u. tml. izdevumi. Saskaņā ar šo skaidrojumu, ja bērnu pabalsta apmērs pārsniedz 250 eiro, pārsnieguma summai piemērojams iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN), un tā uzskatāma par saimnieciskās darbības izdevumiem.

Tomēr diez vai civilizētā sabiedrībā pieņemto uzvedības normu un standartu izpratnē darba devēja apmaksāto

vainagu un izteikto līdzjūtību darbinieka vai darbinieka tuvinieka nāves gadījumā varētu uzskatīt par labumu vai ienākumu darbiniekam.

Arī juridiski VID viedoklis ir strīdīgs, jo Ministru kabineta noteikumos Nr. 899 "Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu piemērošanas kārtība" ir sniegts skaidrojums par to, kas ir ar nodokli apliekams labums. Šo noteikumu 18.¹ punktā noteikts, ka ienākumi, par kuriem jāmaksā algas nodoklis, ir jebkuri uz pašreizējo vai iepriekšējo darba attiecību pamata darbiniekam izdarītie maksājumi vai labums, ko darbinieks tieši vai netieši gūst naudā vai citās lietās no darba devēja, bet noteikumu 18.³ punktā minēti šo ienākumu un labumu piemēri.

Turklāt no šiem noteikumiem cita starpā izriet, ka darba devēja darbiniekam piešķirtie apbalvojumi, kam nav atlīdzības nozīmes rakstura, bet ir morāla novērtējuma raksturs, netiek uzskatīti par darbinieka labumu (skat. noteikumu 18.² punktu). Piemēram, par darba devēja izsniegto atzinības rakstu, diplomu, kausu u. tml. mantu, kuru darbinieks nevar izmantot savā praktiskajā dzīvē, algas nodoklis nav jāmaksā. Līdz ar to arī darba devēja izdevumi par līdzjūtības publikāciju un vainagu būtu uzskatāmi par morālu atbalstu grūtā brīdī, nevis darbinieka ienākumu vai labumu, kas apliekams ar IIN un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām.

Nodokļu maksātājam konkrētajā gadījumā ieteicams saņemt no VID rakstisku apstiprinājumu tam, ka izdevumi par līdzjūtību un vainagu nav uzskatāmi par darbinieka ienākumu un tie uzņēmumu ienākuma nodokļa mērķiem ir darba devēja saimnieciskās darbības izdevumi.

VADĪBA

VAI GRĀMATVEDIM JĀMAKSĀ PAR SAVU KĻŪDU?

Vai grāmatvedi var sodīt, ja viņa dēļ darbiniekam ilgstoši ir nepareizi izmaksāta alga? Kļūdas dēļ grāmatvedības sistēmā iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likmes vietā ielikts "0", līdz ar to vairākus mēnešu darbinieka algai nav piemērots IIN, un uzņēmumam (vai arī darbiniekam) radušās finanšu sekas.

Atbild **LILITA BEĶERE**,
SIA "NUMERI" valdes locekle,
Latvijas Republikas Grāmatvežu
asociācijas valdes locekle

No uzdotā jautājuma saprotu, ka darba devējs nav ieturējis likumā noteikto IIN, un darbinieks tādējādi ir saņēmis

lielāku neto atalgojumu. Šajā gadījumā jāņem vērā likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" (likums par IIN) 4. panta 1. daļā noteiktais:

§ *Nodokli aprēķina un budžetā iemaksā:*

1) *(maksātāja) algas nodokli – darba devējs.*

Ja darba devējs ir kļūdaini norādījis IIN likmi 0% atbilstošās likmes vietā, tad tā ir darba devēja atbildība.

Darba devēja pienākums ir aprēķināt, ieturēt un iemaksāt budžetā algas nodokli no darbiniekam izmaksātajām summām. Tas ir noteikts likuma par IIN 29. pantā. Savukārt 31. pantā teikts:

§ *Ja darba devējs (ienākuma izmaksātājs) no darbinieka darba samaksas (personai izmaksājamā ienākuma) ieturēto nodokli šā likuma 17.panta piektajā daļā noteiktajā termiņā nav iemaksājis budžetā, viņš budžetā iemaksā nesamaksātā nodokļa (pamatparāds) summu un nokavējuma naudu atbilstoši šā panta trešās daļas noteikumiem.*

Nokavējuma nauda ir 0,05% dienā.

No iepriekš minētā izriet, ka darba devējam jākorrigē visas iepriekš iesniegtās deklarācijas un jāsamaksā aprēķinātais nodoklis. Jāprecizē arī algu saraksti, jo darba ņēmējam rodas saistības pret darba devēju par nepamatoti saņemtu darba algu. Arī darbiniekam jāprecizē savas gada deklarācijas, un nodoklis vairs nebūs jāpiemaksā, bet, iespējams, ka var veidoties arī pārākums. Te katra konkrētā situācija jāvērtē individuāli.

Darba devējam vēl papildus rodas nokavējuma nauda par laikā nenomaksāto nodokli. Šajā gadījumā var vērsties pret grāmatvedi, bet jāņem vērā, ka visas attiecības starp darba devēju un darbinieku regulē Darba likums. Šī likuma 79. panta 1. un 2. daļā noteikts:

§ *Darba devējam ir tiesības ieturēt no darbiniekam izmaksājamās darba samaksas to zaudējumu atlīdzību, kas viņam radušies darbinieka prettiesiskas, vainojamas rīcības dēļ. Šāda ieturējuma izdarīšanai nepieciešama darbinieka rakstveida piekrišana.*

Ja darbinieks apstrīd darba devējam radušos zaudējumu atlīdzības prasījuma pamatu vai apmēru, darba devējs var celt atbilstošu prasību tiesā divu gadu laikā no zaudējumu nodarīšanas dienas.

No tā izriet, ka jāpierāda grāmatveža vaina un grāmatvedim jānodod rakstiska piekrišana, ka viņš atzīst savu vainu un piekrīt kompensēt darba devējam radušos izdevumus.

Gribu piebilst, ka gadījumā, ja būtu izmantots grāmatvedības ārpakalpojums, varētu vērst prasību pret grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju par radušos zaudējumu piedziņu.

DARBINIEKI

KURU DARBA PERIODU IZMANTOT VIDĒJĀS IZPELŅAS APRĒĶINAM?

Darbiniekam jāsamaksā atvaļinājuma kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu par laika periodu no 2014. gada 11. decembra līdz 2020. gada 24. jūlijam. Atvaļinājuma kompensācijai rēķināju vidējo izpeļņu par pēdējiem sešiem nostrādātajiem mēnešiem (no 2020. gada janvāra līdz jūnijam), bet vadība apgalvo, ka tā nav pareizi un vidējā izpeļņa jāaprēķina, ņemot vērā katram periodam citus sešus mēnešus. Piemēram, periodam no 2014. gada 11. decembra līdz 2015. gada 10. decembrim vidējā izpeļņa tiks rēķināta no 2015. gada jūnija līdz novembrim utt.

Pētot Darba likumu (DL), domāju, ka tas nav pareizi, jo nevienā DL pantā nav teikts, ka vidējā izpeļņa būtu jāaprēķina, ņemot vērā vidējo izpeļņu par iepriekšējiem gadiem. Ja darbinieks neietu prom no darba, bet turpinātu izmantot atvaļinājumu, tad taču atvaļinājuma naudu viņam rēķinātu pēc pēdējiem sešiem mēnešiem, nevis atkāptos kaut kad pagātnē. Kā pareizi jāaprēķina atvaļinājuma kompensācija?

Atbild **ANDIS BURKEVICS**,
ZAB "SORAINEN" Darba tiesību
prakses vadītājs, zvērināts advokāts

DL tiešām neparedz nekādus izņēmumus vidējās izpeļņas aprēķināšanas kārtībā atkarībā no tā, cik senā pagātnē uzkrātais neizmantotais atvaļinājumu darbiniekam, izbeidzot darba attiecības, būtu kompensējams. Tas ir, saskaņā ar DL pilnīgi visos gadījumos, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, būtu jāņem vērā tikai pašreizējā vidējā izpeļņa. Būtībā DL arī nevarētu paredzēt īpašu regulējumu, kā būtu aprēķināma kompensācija par darbinieka gadiem uzkrātajām atvaļinājuma dienām, jo šādas situācijas izveidošanas likums vispār nepieļauj. Saskaņā ar DL 149. panta 3. daļu uz nākamo gadu pieļaujams pārcelt tikai līdz divām nedēļām attiecīgajā gadā neizmantotā ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma.

Tomēr DL regulējuma piemērošanā korekcijas ieviesusi tiesu prakse (precīzāk, tās interpretācija), izšķirot strīdus par izmaksājāmās kompensācijas apmēru par gadiem ilgi neizmantotu ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu. Tāpēc, iespējams, vadības viedoklis par to, kā aprēķināma kompensācija par pirms vairākiem gadiem uzkrātu un neizmantotu ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, ir pamatots

ar atziņām, kas paustas Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 6. februāra spriedumā lietā SKC-340/2019.

Iepriekš minētajā lietā darbinieks, cita starpā, lūdza piedzīt no sava bijušā darba devēja kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu par diviem gadiem 793 eiro apmērā. Viņš nebija izmantojis atvaļinājumu laikā no

2014. gada 1. decembra līdz 2015. gada 1. decembrim un no 2016. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 1. janvārim. Darba attiecības bija beigušās 2017. gada 19. janvārī, kad minimālā mēneša darba alga bija 380 eiro. Prasības pieteikumā kompensācijas apmērs bija aprēķināts, ņemot vērā darbinieka vidējo darba algu 396,50 eiro mēnesī. Tomēr darbinieks kasācijas sūdzībā šo aprēķinu bija apstrīdējis, norādot, ka, aprēķinot atvaļinājuma kompensāciju, tiesai bija jāizmanto minimālā mēneša darba alga, kas ir spēkā no 2018. gada 1. janvāra, proti, 430 eiro, jo tā ir lielāka par tiesas aprēķinā izmantoto vidējo izpeļņu.

Senāts spriedumā paskaidroja: "Atbildot uz prasītāja kasācijas sūdzības argumentu, ka, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, tiesai bija jāvadās no minimālās mēneša darba algas, kas ir spēkā no 2018. gada 1. janvāra, t.i., 430 eiro, Senāts norāda, ka tas ir nepamatots, jo, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, izmantojama tā darbiniekam noteiktā darba alga, kas bija laikā, kad kārtējais atvaļinājums viņam bija jāpiešķir." Citiem vārdiem sakot, Senāts uzsvēra to, ka nekādos aprēķinos saistībā ar darba attiecībām, kas beidzās pirms minimālās algas paaugstināšanas 2018. gada 1. janvārī, nav jāņem vērā šī paaugstinātā minimālā alga.

Tomēr zemāku instanču tiesu praksē (skat., piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 5. aprīļa spriedumu lietā C29245418 (stājies spēkā), Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019. gada 14. novembra spriedumu lietā C30516617 (stājies spēkā, šobrīd nav publiski pieejams)) šī Senāta paustā atziņa tiek izmantota, risinot arī citus strīdus par sen uzkrātu un neizmantotu atvaļinājumu kompensācijas izmaksu. Tātad, abstrahējoties no konkrētās lietas apstākļiem, uzskatāms, ka visos gadījumos, kad aprēķināma kompensācija par sen uzkrātu un neizmantotu atvaļinājumu, piemēram, par 2014. gadu, izmantojama attiecīgajā laika periodā darbiniekam noteiktā alga (tātad šajā gadījumā – 2014. gada alga).

Tāpēc, domājams, ka tiesiskās noteiktības un vienveidīgas tiesu prakses veicināšanai, kādā no turpmākajiem tiesas spriedumiem būtu nepieciešams izvērstāks pamatojums, ja tiesas turpinās uzskatīt, ka, kompensējot sen uzkrātu un neizmantotu atvaļinājumu, būtu pieļaujama atkāpe no DL vispārējā regulējuma par vidējās izpeļņas aprēķināšanu. It īpaši tāpēc, ka vairumā gadījumu šāda atkāpe būs darbiniekam kā vajākajai darba līguma pusei ne-labvēlīga, jo parasti darba attiecību gaitā darbinieka darba samaksa tiek palielināta, kas, saglabājoties līdzšinējai interpretācijai, netiktu ņemts vērā.

Atbildot uz jautājumu un ņemot vērā šobrīd pastāvošo tiesu praksi, darba attiecību izbeigšanas gadījumā, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, piemēram, par 2014. gadā uzkrātu atvaļinājumu, varētu tikt ņemta vērā vidējā izpeļņa, kāda tā bija 2014. gadā. Tomēr tiesu prakse šajā jomā vēl nebūtu uzskatāma par stabilu. Tāpat, darbiniekam sūdzoties Valsts darba inspekcijā, darba devējs var tikt saukts pie administratīvās atbildības par nepareizi aprēķinātu kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu.

Ja tiesu prakse nostiprinās tajā virzienā, ka darba attiecību izbeigšanas gadījumā, neskatoties uz DL 75. panta noteikumiem, rēķinot kompensāciju par "vecu" atvaļinājumu, jāņem vērā "vecās" algas un vidējās izpeļņas, tādu pašu aprēķina principu nebūtu pamata neizmantot arī tad, ja darbinieks 2020. gadā, neizbeidzot darba attiecības, izmanto vēl 2014. gadā uzkrātās atvaļinājuma dienas.

NODOKĻI

KĀ PEĻŅU SADALĪT DIVIDENDĒS?

SIA "X" gada peļņa ir 1000 eiro. Dalībnieki vēlas izmaksāt to dividendēs, iekļaujot šajā summā arī nodokļi, tātad attiecīgi dividendēs izmaksāt 800 eiro un uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) samaksai – 200 eiro. Vai šāds peļņas sadalījums ir korekts? Un kā to atslogot UIN deklarācijā?

Atbild **MODRĪTE JOHANSONE**,
SIA "BDO ASSURANCE",
zvērētā revidente

Jautājumā nav norādīts, par kuru laika periodu tiek sadalīta peļņa, bet pieņemu, ka tiek sadalīta peļņa, kas radusies pēc 2018. gada 1. janvāra.

Saskaņā ar Komerclikuma 161. pantu dividendes tiek noteiktas ar dalībnieku sapulces lēmumu, tāpēc grāmatvedim jārīkojas atbilstoši dalībnieku lēmumā noteiktajam. Ja lēmumā teikts, ka 1000 eiro tiek sadalīti dividendēs, iekļaujot arī UIN, tad ar UIN aplikamā bāze jeb bruto summa ir 1000 eiro, un, reizinot to ar UIN likmi 20% apmērā, iegūst UIN summu – 200 eiro. Tātad dividendēs dalībniekiem tiks izmaksāti 800 eiro (1000 - 200), bet 200 eiro tiks iemaksāti valsts budžetā.

Ja iepriekšējā gada nesadalītā peļņa ir 1000 eiro, tad dalībnieki var sadalīt dividendēs to visu, lēmumā norādot,

vai UIN iekļauts vai nav iekļauts šajā summā. Pastāv iespēja, ka dalībnieki sadala visu atlikušo nesadalīto peļņu dividendēs, neiekļaujot tajā UIN. Tad UIN tiks uzrēķināts šai summai.

UIN ikmēneša deklarācijā tajā mēnesī, kurā aprēķinātas dividendes, tas ir, tajā mēnesī, kurā pieņemts dalībnieku lēmums par peļņas sadalīšanu dividendēs, atbildot uz jautājumu "Vai taksācijas periodā ir izmaksātas dividendes vai tām pielīdzinātas izmaksas un veidojas nosacītās dividendes?", jāatķeksē lodziņš "Jā, izmaksātas dividendes vai tām pielīdzinātas izmaksas". Pēc šādas atbildes atveras sadaļa ar rindām no 1 līdz 4.

1. rindas "Dividendes vai tām pielīdzinātas izmaksas" nosaukuma galā ir informācija par to, kāda summa iekļaujama šajā rindā, un, proti, te "norāda dividendes vai tām pielīdzinātas summas, kuras aprēķinātas, taksācijas periodā sadalot peļņu, kura gūta, sākot ar 2018. gada 1. janvāri. Norāda dividenžu summu, kura izmaksājama dividenžu saņēmējam. Rindu neaizpilda, ja 1.1. rindas tabulas 9. ailē norādīta pozitīva summa (tas ir, summa, kas lielāka par 0)". Ja SIA ir vēl nesadalīta peļņa, kas nopelnīta līdz 2017. gada 31. decembrim, tad šīs peļņas atlikusī daļa parādās 1.1. rindas tabulas 9. ailē. Peļņas sadale notiek, piemērojot "pirmais iekšā – pirmais ārā" (FIFO) metodi.

Sekojojot informācijai, šajā UIN deklarācijas 1. rindā jāliek dalībniekam izmaksājamā jeb neto summa, kas šajā gadījumā ir 800 eiro. Pēc tam UIN deklarācijas 3. rindā tiks automātiski aprēķināta ar UIN aplikamā bāze, kas šajā gadījumā ir 1000 eiro (800 / 0,8), un 4. rindā parādīsies no dividendēm aprēķinātais UIN, kas šajā gadījumā ir 200 eiro. Ja šis ir vienīgais šajā taksācijas mēnesī ar UIN aplikamais darījums, tad UIN deklarācijas 30. rindā arī parādīsies budžetā maksājamā summa – 200 eiro.

Jāatceras, ka UIN par dividendēm jāmaksā tajā taksācijas periodā, kad pieņemts lēmums par peļņas sadali dividendēs, proti, dividendes tiek aprēķinātas neatkarīgi no tā, kurā periodā tās faktiski dalībniekiem tiek izmaksātas.

Valsts ieņēmumu dienests (VID) sagatavojis metodisko materiālu "Uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarācijas aizpildīšanas kārtība", kas atrodams VID mājaslapā. Šajā materiālā izskaidrots, kurās rindās summas jāiekļauj. Materiālā iekļauti arī uzskatāmi piemēri par to, kā dažādās situācijās aizpildāma UIN deklarācija.

Savu jautājumu sūti uz
[redakcija@iZurnali.lv!](mailto:redakcija@iZurnali.lv)